

CUMHURİYET ADAMI

*Asif RÜSTEMLİ**

*Aktaran: Süleyman Kaan YALÇIN***

Özet

Bu makale, Azerbaycan'ın bağımsızlığına kavuşmasında ve Azerbaycan edebiyatının gelişmesinde rol oynayan Azerbaycan'ın önemli düşünce adamlarından biri olan Şirmemmed Ağamemmed Oğlu Hüseyinov'un çalışmalarını ve onun düşünce dünyasını tanıtmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Cumhuriyet, Bağımsızlık, Azerbaycan.

A MAN OF THE REPUBLIC

Abstract

This study aims to present the works and the world of thought of Şirmemmed Ağamemmed Oğlu Hüseyinov, one of the significant men of thought in Azerbaijan, who played a role in Azerbaijan's attaining its independence and in the development of Azerbaijan literature.

Key Words: Republic, Independence, Azerbaijan

Edebî söylemde yer alan “dağ adamı”, “düşünce adamı” ifadelerinin kullanımı zannımca tesadüfi değildir; çünkü bir tanımlamada sözün mecazi özelliklerinden, işlevliliğinden yararlanmak tanıtılan kahramanın canlı tasvirinin çok yönlü farklılıklarını, aşamalı çizgilerini ortak tasavvurda daha da zenginleştiren bir yöntemdir.

Bu kabilden "Cumhuriyet Adamı" ifadesi de, düşünüyorum ki, vurgulanan özellikleri yeterli bir şekilde karşılar ve bu ifadeyle öncelikle müstakil vatanını, özgür milletini, egemen devletini seven, namusunu koruyan, onun tarihini, devrini, muhitini, derin bir şekilde araştıran; cumhuriyet kurucularının işlerine yakından kılavuzluk eden, istiklal mefkuresinin ateşli propagandacısı olan; canıyla, ruhuyla mukaddes millî ideallere sadık kalan; mert, mücadeleci, fedakar insan, inançlı, parlak zekalı bir şahsiyet göz önünde canlanır.

Çağımızdaki yüksek manevî kriterlerine cevap veren, cumhuriyet mirasını istiklal ışığıyla parlayan kalbinin hararetiyle ve zekâsının ışığıyla birleştirerek hacimli ve değerli kitaplara, ders araçlarına çevirip gençlere modern bir şekilde ulaştıran, sıhhatinin kötü olduğu durumlarda da halini soranlara: "*Benim hastalanmaya vaktim ve hakkım yoktur.*" diye haykırarak yaşam için en büyük şifayı halka hizmette bulan, değerli,

* Prof. Dr., AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu Mətbuat Tarixi və Publisistika Şöbəsinin Müdiri, Filologiya Elmləri Doktoru, el - mek: asif_rustemli@yahoo.com

** Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, ELAZIĞ, el - mek: skyalcin23@gmail.com

anlamli ömrünün, mutlu kaderinin yüzüncü yılına gurur ve iftihar hissiyle ayak basan Bakü Devlet Üniversitesi Basın Tarihi Kürsüsü'nün profesörü, emektar gazeteci, cumhurbaşkanı emekli "Şeref" nişanı sahibi Şirmemmed Hüseyinov'u birçok taltif ve ödüllerden farklı olarak "Cumhuriyet Adamı" olarak adlandırmak öyle tahmin ediyorum ki, mübalağa olmayacaktır.

Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra onun binbir meşakkatle ortaya çıkardığı, neşrettirdiği araştırmalarını, bilimsel eserlerini ve yazarlık faaliyetini sürekli izlemek memnuniyeti bana da nasip olmuştur. Her zaman sorunsuz hitabete, sağlam mantığa, engin bilgiye, güçlü belleğe sahip olan Şirmemmed Hoca'nın, en sert dönemlerde bile nurlu çehresinden tebessüm eksik olmamıştır. Bu bilge, fedakâr, eğitimci âlimi, bazen cumhuriyet döneminden günümüze teşrif etmiş bir kişiye, sinesi sırla, sihirle dolu bir âleme benzetiyorum. Akli karalı saçlarını elleriyle düzeltip kabaran göğsünü kürsüye dayayarak cumhuriyet kurucularından, devrin siyasi ve içtimai olaylarından bahseden ateşli konuşmalar yaptığında, onun simasında her zaman Mehmed Emin Resulzade, Elimerdan Bey Topçubaşı, Nesib Bey Yusufbeyli, Helil Bey Hasmemmedov, Mirza Bala Mehmetzade vb. gibi istiklal fedailerinin liyakatli, sadakatli, diyanetli, cesaretli manevi varisini görüyorum.

Onun hayatını incelediğimizde görürüz ki, Şirmemmed Ağamemmed Oğlu Hüseyinov, 1924 yılında Şeki şehrinde doğmuştur. Yirmi yaşında Şeki Öğretmenler Enstitüsünün Fizik-Matematik Fakültesini bitirmiş, iki yıl Zakatala ve Şeki'de fizik/matematik öğretmeni olarak eğitimle meşgul olmuş, gazetecilik faaliyetine ise 1944 yılında "Nuha Fehlesi" gazetesinde muhabirlik yaparak başlamıştır. 1945-1950 yılları arasında Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nin Gazetecilik Bölümü'nde öğrenim görerek bu bölümü onur belgesiyle bitirmiştir. Bir müddet "Azerbaycan Muallimi" gazetesinde şube müdürü olarak çalışan Şirmemmed Ağamemmed Oğlu 1950 yılında M. Lomonosov adına Moskova Devlet Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi'nin yüksek lisansına kayıt olmuş ve dört yıl sonra yüksek lisans tezini savunarak ilmi derece almıştır. Şirmemmed efendi, 1954 yılında Moskova'dan döndükten sonra neredeyse bütün zamanını yalnızca üniversitenin gazetecilik bölümüne ayırır. O; 1954 yılından emekli olduğu 2014 yılına kadar Gazetecilik Fakültesi'nde baş öğretmen, doçent, dekan yardımcısı, dekan, bölüm başkanı olarak çok etkin bir şekilde çalışmıştır. Halkımız bağımsızlığını kazanana kadar (Ekim, 1991) Profesör Ş. Hüseyinov'un gazetecilik meselelerine adanmış 11 monografisi, çeşitli ders kitapları ve 111 ilmî gazete makalesi yayımlanmıştır. Son yirmi beş yılda Şirmemmed efendinin ilmî gazetecilik faaliyeti, araştırmaları, bildirimleri Cumhuriyet kurucularının mirasıyla, tarihî kişilikleriyle doğrudan bağlantılıdır. Onun 1992-2014 yılları arasındaki yirmi iki yıl süresince toplayıp düzenlediği ve Arap alfabesinden transkribe edip yayına hazırladığı Azerbaycan Millî Şurası'nın Başkanı Mehmed Emin Resulzade'nin beş ciltlik kitabının genel hacmi 2576 sayfadır. Şirmemmed Ağamemmed Oğlu'nun her bir cilt için ayrıntılı önsöz, açıklama ve sözlük yazdığını, yirmi yıla yakın süre zarfında (1903-1920) basın organlarına serpilmiş edebî gazetecilikle ilgili materyalleri tek tek topladığını, sistemleştirdiğini göz önüne alırsak bu kadar büyük, meşakkatli ve ilmi açıdan önemli işin üstesinden büyük profesyonellik göstererek tek başına geldiğine şahit oluruz. M. E. Resulzade'nin Bakü devri edebî mirasını toplayıp yayına hazırlamasının göç döneminden kat kat zor ve meşakkatli olduğunu vurgulamalıyız. Çünkü Cumhuriyet ideolojisinin göç mirası asıl olarak kitaplarda, dergilerde yerini bulmuşsa da, Bakü'de yaşadığı ve faaliyet gösterdiği müddetçe bir tane bile kitabı yazılmamış, bütün eserlerini, yüzlerce setten oluşan basın sayfalarından araştırıp ortaya çıkarmak gerekmiştir. M.E. Resulzade'nin göç dönemi sosyo-politik mücadelesinde hak adalet arayışı, mülteciler arasındaki örgütlenme gibi konular önemli yer tutuyordusa da, Bakü dönemindeki faaliyetlerinde İstiklal mücadelesi, Azerbaycan'ın bağımsızlığının ilan edilmesi, güçlendirilmesi ve dış dünyaya tanıtılması meseleleri çok daha fazla ön plana çıkıyordu.

M. E. Resulzade'nin eserlerinin beş cildinin hazırlanması ve yayını, Profesör Şirmemmed Hüseyinov'un millî tarihimize, edebiyatımıza ve basın tarihimize sunmuş olduğu

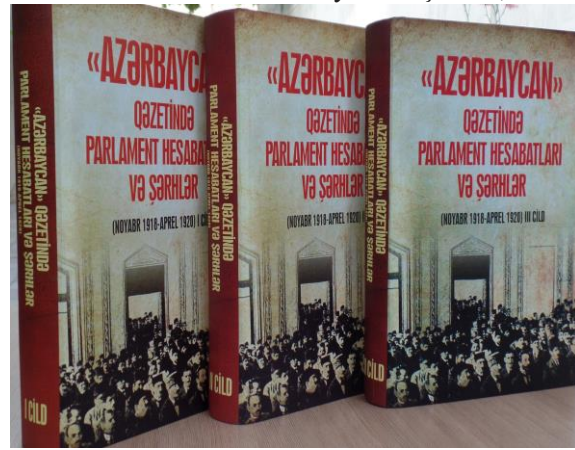
katkıların ötesinde onun halkımıza, bağımsızlığımıza, devletçiliğimize armağan edilmiş olan muhteşem manevî bir hediyesidir.

Onun "Manevî Mirasımız ve Gerçeklik" (2004), "Ulusal Hak ve Adalet Arayışında" (2004), "Basın Mirasımızdan Sayfalar" (2007), "Bağımsızlığın Zor Yolu... Gerçekler, Düşünceler" (2009), "Azerbaycan İstiklalinin Bayraktarı" (2011) vb. kitaplarında; başlıklardan da belli olduğu gibi bağımsızlık, maneviyat ve basın sorunları; onun yazarlığının kudretiyle etkili olarak incelenmiştir.

Millî istiklale, cumhuriyet kurucularının edebî mirasına dair kitapların Arap alfabesinden modern alfabeyle transkribe edilmesi, yayınlara ön söz ve yorumların yazılması Şirmemmed efendinin bilimsel etkinliğinde her zaman ilk sırada, önemle yer almıştır. Onun "Kurtuluş Dergisi'nin 1934 Yılı Özel Numarası" (2008), "M.E.Resulzade-Azerbaycan'da Millî Hareket"(2009), "Ü. Hacıbeyli, Yayımlananların Dışında Kalan Eserleri" (2009), "Ü. Hacıbeyli Yayımlanmamış Kısaltmalar ve Düzenlenmiş Eserleri" (2010), "M. E. Resulzade Bakü ve Azerbaycan Tarihi Üzerine Çalışmaları" (2013), "İstiklal 1918-28 Mayıs-1919" (2014) vb. kitaplar bir kenarda kalmış, ancak Şirmemmed hocanın özverili çabaları sonucunda bu eserler bulunup ortaya çıkarılarak yayına hazırlanmış, mukaddime, açıklamalar ve sözlük yazılarak önemli tirajlarla çağdaş okuyuculara, millî istiklal sevdalılarına armağan edilmiştir.

Doksanlı yılların başlarında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin birinci yıldönümünün kutlandığını ve 28 Mayıs 1919'da yayınlanan "İstiklal" dergisi hakkında bilgi sahibi olursa da, Azerbaycan arşivlerinden hepsini bulmanın zor olduğunu hatırlıyorum. Türk araştırmacı arkadaşların da bu alanda bize yardımcı olması kolay değildi. Ankara'da Mayıs 1991'de konferansta olduğum sürede en zengin kütüphanelerde yaptığım araştırmalar da sonuçsuz kalıyordu... İşte, uzun yıllar aradığım "İstiklal" dergisi... İşte Profesör Şirmemmed bunları elde etmekle kalmamış, modern alfabeyle transkribe ederek 2014 yılında "Hukuk" yayınevinde yayımlatmıştır. Yayımların değerli özelliklerinden biri de metnin Latin harfli seçeneğiyle birlikte Arap harfli orijinalinin de verilmesidir. Mecmuada "Azerbaycan İstiklalinin Şartnamesi", E. Cavad'ın "Millî Bayrağımıza", "Kalk", Ali Yusufun "Bir Turan Yolcusu Diyor ki" şiirleri, M. E. Resulzade'nin "Azerbaycan Cumhuriyeti", "Azerbaycan Başkenti", Üzeyir Hacıbeyli'nin "Azerbaycan Türklerinin Musikisi Hakkında", Muhammed Ağaoğlu'nun "Azerbaycan", "Halk Edebiyatı" vb. bilimsel makaleleri yer almıştır.

Kitabın kapağında Şirmemmed şunları söylüyor: "Dergi, uzun devlet tarihimiz boyunca ilk defa Azerbaycan'ımızın birinci yaş gününde, 28 Mayıs 1919'da yayımlanmıştır. Toplam 4 yıl sonra bağımsız ülkemizde Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin 100. yıldönümünü kutlayacağız. Bu dergiyi yıldönümüne hazırlığım ilk adım olarak kabul edin!"

Evet, Cumhuriyet Adamı'nın istiklal maratonu bir asırlık bağımsızlık bayramımızdan çok önce, "İstiklal" dergisi ile başlasa da, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin araştırılması, tanıtımı; bir lahza nefes alınmadan, engeller karşısında yılmadan, vakit kaybedilmeden, hedeflenen yüksek amacın yüceliğiyle, zaman ve mekân arasındaki mesafenin sağlam bir birlikteliği haline geldi. Muhteşemliği, mükemmelliği ve önemi ile hayret verici, 2015-2017 yıllarında "Kanun" yayınevinde yayımlanan "Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları" adlı üç ciltlik kitap 1918 yılının Kasım ayından 1920 yılının Nisanına kadar faaliyeti süresince Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ideolojik yönünün, yapılanma yolunun, devlet sisteminin, çalışma prensiplerinin parlamentoda görüşülmesi, kararların kabulü, iç ve dış

politika, sosyal-kültürel ortam hakkında yeterli bilgi verir. 443 sayıdan oluşan "Azerbaycan" gazetesinin sayfalarından bu kadar malzemenin araştırılıp toplanması, Arap alfabesinden modern alfabeyle transkribe edilmesi, geniş ve ayrıntılı ön söz yazılması, zengin sözlük derlemesi büyük zahmet gerektirse de, Profesör Şirmemmed Hüseyinov bu ağır, aynı zamanda gurur verici işin üstesinden gayretle, metanetle ve liyakatle gelmiştir.

"Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları" adlı üç ciltlik kitabın birinci cildi (Editörler: Prof. Şamil Veliyev, Samir Halidoğlu, Bakü, Kanun Yayınevi, 2016, 556 s.) Prof. Ş.Hüseyinov'un "Ön söz" ü ile başlar, Halil İbrahim'in "Azerbaycan Parlamenti" yazısında Bakanlar Kurulu Başkanı Feteli Han Hoyskin'in Parlamento Başkanı Muhammed Emin Resulzade'ye mektup yazarak Meclis-i Milli'nin zamanının ve yerinin belirlenmesine ve toplanmasına katkı göstermesi temennisini vurgulayan bilgiler yer almıştır. Resmi müracaattan sonra M. E. Resulzade Ulusal Konsey üyelerini 16 Kasım 1918'de Duma binasının (şimdiki Bakü İcra Dairesi) toplantı salonuna davet etti. Ulusal Konsey Başkanı Bakü'de gerçekleştirdikleri ilk oturumda halkımızın geçirdiği mücadeleleri genel olarak şöyle değerlendirdi: "Azerbaycanlılar... Hiçbir zaman hürriyet ve bağımsızlık fikrinden ayrılmayarak daima bu uğurda çalışmış, mücadele etmişlerdir. Rusya Çarlığı döneminde yalnızca ulusal edebiyat, millî okul, ulusal kültür için mücadele etmişlerdir."

Görüldüğü gibi, M. E. Resulzade Ulusal Konsey'in beş aylık aradan sonraki oturumunun açılışı sırasında yaptığı özlü ve değerli konuşmasında kendini beğenmişlikten uzak durarak iki cümle ile edebiyat, maarif ve kültür adamlarının millî bağımsızlık uğruna mücadelesini haklı olarak özellikle vurgulamış, onların haklarını, hizmetlerini sarraf titizliğiyle takdir etmiştir.

"Azerbaycan" gazetesinin sayfalarında Ulusal Konsey'in toplantı tutanakları yer almış, parlamentonun açılışı münasebetiyle Üzeyir Hacıbeyli, Halil İbrahim, Ferhad Ağazade, Ali Yusuf, Hüseyin Mirzecamalov ve başkaları görüş ve önerilerini bildirmiş, tebriklerini dile getirmiştir.

"Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları" adlı üç ciltlik kitabın birinci cildine 10 Kasım 1918'den 12 Mayıs 1919'a kadar olan dönemde Cumhuriyet Parlamentosu'nun müzakere ettiği meseleler, fırkaların başvuru ve beyanatları, seçkin aydınların, ediplerin, kültür adamlarının istiklal düşüncesine odaklanmış fikirleri, bakışları, izlenimleri ve sosyal-siyasal olaylarla ilgili yorumları eklenmiştir.

Üç ciltlik kitabın ikinci cildi öncekinin devamı olsa da, kitap Profesör Şirmemmed Hüseyinov'un ön sözü ile başlar. M. E. Resulzade'nin "Azerbaycan"ın Birinci Seneyi-Devriyesi", "Olayların Anlamı", Ü. Hacıbeyli'nin "Dörtgöz Olmalıyız" makaleleri toplumun istiklal ruhuna uygun, kutsal amaçlarıyla ahengi bir araya getiren ön sözlerdir. Kitapta M. E. Resulzade, Ü. Hacıbeyli, N. Yusifbeyli, A. A. Ağaalizade, Ö. F. Nemanzade (Ümidvar), H. İbrahim, E. Ağakişizade, F. Ağazade gibi yazarların makaleleri, yorumları, çağdaşlıkları ve güncellikleriyle dikkat çekiyor. İkinci ciltte yer alan materyaller içerisinde cumhuriyetin birinci yıldönümü ile ilgili "Azerbaycan" gazetesinde Bakanlar Kurulu Başkanı ve İç işleri Bakanı Nesib bey Yusifbeyli'nin "Azerbaycan Vatandaşlarına Hükümetin Başvurusu", Şeyhülislam, Ahund Ağa Ağaelizade'nin "Bağımsızlık", Mehmet Emin Resulzade'nin "Ne Büyük Bayram", Üzeyir Hacıbeyli'nin "Bir Yaşında", İbrahim Halil'in "Şerefli Bayram", Ferhad Ağazade'nin «Türk Şüarası ve İstiklal», Eliabbas Muznib'in "Azerbaycan İstiklali", Ali Yusufun "Genç Nesle", Şefike Efendizade'nin "Örgütün Kadınlara Etkisi", Ağababa Ağababazade'nin "Ulusal Bayram Münasebetiyle" ve diğer yayımlanmış makaleler, düşünceler, izlenimler şanlı tarihimize muhabbet, millî devletçiliğe rağbet ve istiklal davasına sadakat ruhuyla kaleme alınarak cumhuriyet insanlarında aydınlık geleceğe, aydınlık yarınlara güçlü bir inanç ve ilham oluşturmuştur.

"Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları" kitabının ikinci cildi parlamentonun 23 Ekim tarihli görüşmeleri ve Ü. Hacıbeyli'nin "Asılsız Talep" adlı makalesi ile

biter. Yüksek Yasama Organı'nın 23 Ekim tarihli oturumunda "Basın Tüzüğü" hakkında bildiri Şefi bey Rüstembeyli'ye tahsis edilmişti. O, özgür basın hakkında şöyle diyor: "...Basının özgür olması gerekir. Bu yüzden her bir Azeri'nin gazete çıkarmaya, kitap telif etmeye ve matbaa açmaya hakkı vardır."

Azerbaycan halkının istiklale giden yolunda fenere, fenerden yıldıza dönüşen, meramı uğruna mahrumiyetlere, tepkilere maruz kalan, fakat amelinden, niyetinden vazgeçmeyen millî basınımızın hak ve görevlerini içeren "Basın Kanunnamesi" ile söz ve düşünce özgürlüğünün yeni yasal aşamasına geçiyordu. Parlamento temsilcileri bu yasa tasarısı ile basını yalnızlığından kurtarmanın, hür fikrin ortaya çıkmasını desteklemenin en iyi yollarını arıyorlardı.

Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları" kitabının yeni yayımlanan üçüncü cildinde de (Kanun Yayınları, 2017, 552 s.) "Basın Tüzüğü" hakkında ciddi görüşmeler devam ettirilmiştir. Azerbaycan Meclisi'nin 23-27 Ekim 1919 tarihinde gerçekleştirdiği toplantılarda Nesib Bey Yusifbeyli, Samedaga Ağamalıoğlu, Mehmet Emin Resulzade, Eliheyder Garayev, Muhammed Ali Resulzade, İbrahim Ebilov, Hacı Kerim Sanılı, Esedulla Ahmedov, Abdullah Bey Efendizade, Ahmet Cevdet ve başkaları tartışmalara katılır, kanun tasarısı ikinci okunuşundan sonra belli değişikliklerle kabul edilir. Kitapta Parlamentomuzun yıldönümüyle ilgili "Azerbaycan" gazetesinin 9 Aralık 1919 tarihli 340. sayısında verilen bilgiye göre, bir yıl içinde Cumhuriyetin Yüksek Yasama Organı 104 oturum gerçekleştirmiş ve 120'ye yakın önemli karar kabul edilmiştir. Aynı şekilde, parlamentoya sunulan kanun tasarılarını alanlarına göre incelediğimizde: Maliyede 82 tanesinden 55'i, adliyede 31 tanesinden 14'ü, İçişlerinde 24 tanesinden 14'ü, dışişlerinde 2 tanesinden 1'i, sağlıkta 6' tanesinden 2'si, posta ve telgrafta 8 tanesinden 5'i, askeriyede 9 tanesinden 7'si, eğitimde 19 tanesinden 7'si vb. beğenilmiştir. Meclise bir yıl içinde 205 kanun tasarısı sunulmuş, onlardan 16 tanesi reddedilmiş, 60'ı komisyonlara gönderilmiştir. Genel olarak ise Azerbaycan cumhuriyeti'nin parlamentosu 17 aylık faaliyet döneminde 145 oturum gerçekleştirmiş, 270 kanun tasarısından 200'e yakını kabul etmiştir. Bu güvenilir istatistiksel veriler genç Cumhuriyet Parlamentosu üyelerinin kanun yapıcılık konusundaki gayretlerini, fedakârlıklarını ortaya koyan örnek değerler ve kriterlerdir.

"Azerbaycan" gazetesinin 28 Nisan 1920 tarihli 85. ve son sayısında, parlamentonun 15 Nisan'daki toplantısında görüşülen "İran-Azerbaycan Antlaşmalarının Onayı"nın son tutanaklarına yer verilmiştir. Bu olgu İran'ın Azerbaycan ile siyasi ilişkilerinde tarihin bir ironisini hatırlatır.

"Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları" kitabının son cildinde Akademisyen, Milletvekili Nizami Ceferov'un "Profesör Şirmemmed Hüseyinov'a Açık Mektup", Milletvekili Fazıl Mustafa'nın "Bursunu Milletine Harcayan Kişi", milletvekili, "Azerbaycan" gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Bahtiyar Sadıkov'un "İstiklalimizin Hatırası, Akranı ve Anlatıcısı" adlı makaleleri de yer almıştır.

Cumhuriyet döneminin önem arz eden önemli olaylarını, tarihî kişilerin fikir ve düşüncelerini, parlamentodaki müzakere ve tartışmaları içeren materyalleri "Azerbaycan" gazetesinin sayfalarından toplayıp Arap alfabesinden modern alfabeye transkribe ederek her cildine ön söz, sözlük yazan "Şeref" nişanı sahibi Profesör Şirmemmed Hüseyinov üç ciltlik kitabı ile Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin doğuşunda ilk demokratik cumhuriyetin 100. yıldönümü arifesinde en muhteşem ve unutulmaz anıtı yükseltti. Onun vatana, millete ve devlete büyük sevgisini, fedakârlığını ve metin iradesini gösteren "Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları" adlı kitaplarını bütünüyle istiklal döneminin ansiklopedisi, sosyo-politik ortamın yıllığı ve bağımsızlığımızın tarih dersi olarak adlandırabiliriz.

Kesinlikle vurgulamak isterim ki, millî ruhunun yenilmezliği, yaratıcılık kudretinin sarsılmazlığı, istiklal davasına sadakati ile tanınan, rağbet kazanan Cumhuriyet adamı Profesör

Şirmemmed Hüseynov'un AHC Parlamentosu ve dönemi hakkındaki hacimli ve önemli üç ciltlik kitabı; istiklaline, bağımsızlığına yeniden kavuşmuş Azerbaycan'ın devlet ödülünü almaya ve bu büyük emeğin kadirşinaslıkla değerlendirilmesine ziyadesiyle layıktır.

Kaynakça

Veliyev, Ş., & Halidoğlu, S. (Dü). (2017). *Azerbaycan Gazetesinde Parlamento Raporları ve Açıklamaları*. Bakü: Kanun Yayınevi.